

Foto: Staffan Agren

DIN RÄTT TILL MILJÖINFORMATION

Svenska utsläppsregistret

Varför utsläppsregister?

För att du ska kunna påverka vad som händer i miljön runtomkring dig måste du ha kunskap om miljöns tillstånd. Sveriges utsläppsregister ger dig information om hur mycket föroreningar som släpps ut i din närmiljö och i hela Sverige. Du kan använda denna information som stöd när du vill påverka olika aktörer i frågor som rör miljön. På så sätt kan du bidra till en minskad förorening av vår miljö.

DITT DELTAGANDE HAR BETYDELSE

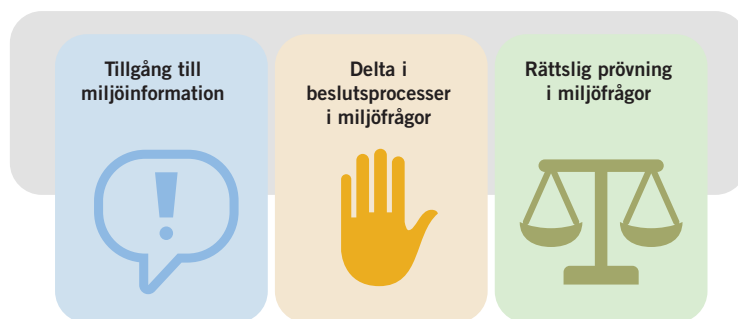
FN:s första konferens om människans miljö hölls i Stockholm 1972. Stockholmskonferensen bidrog till att föra upp miljöfrågan på den internationella politiska dagordningen och banade väg för FN:s konferens om miljö och utveckling i Rio de Janeiro 1992. Under Riokonferensen antogs Riodeklarationen vars 10:e princip anger att miljöfrågor hanteras bäst när alla berörda medborgare deltar på lämplig nivå. Det blev starten för Århuskonventionen. FN:s ekonomiska kommission för Europa (UNECE) åtog sig att tillhandahålla ett sekretariat för konventionen som öppnades för undertecknande vid

miljöministermötet i Århus i juni 1998 och trädde i kraft 2001. Både Sverige och EU blev parter till konventionen 2005.

DINA RÄTTIGHETER I MILJÖFRÅGOR

Århuskonventionens övergripande syfte är att var och en i nuvarande och framtida generationer har rätt att leva i en miljö som är förenlig med hans eller hennes hälsa och välbefinnande. Alla länder som är parter till konventionen måste se till att berörd allmänhet, såsom enskilda och miljöorganisationer, har möjlighet att ta del av information, kan delta i beslutsprocesser och har rätt till rättslig prövning i miljöfrågor. Konventionen vilar på dessa tre grundpelare.

Konventionen bygger på insikten att miljöarbetet måste vara förankrat hos allmänheten och att det kan förbättras genom allmänhetens påverkan på myndigheter och beslutsfattare. Det förutsätter i sin tur att allmänheten har kunskap om tillståndet i miljön och har kanaler för att medverka i beslut som har betydelse för miljön. Alla länder som är parter till konventionen ska därför införa ett landsomfattande system för inrapportering av utsläpp av föroreningar till ett register som är åtkomlig för allmänheten. Upprättandet av registret regleras i ett protokoll som kallas PRTR-protokollet (Pollutant Release and Transfer Register).

Århuskonventionens tre grundpelare sammanfattar konventionens syfte att ge allmänheten möjlighet att påverka miljöfrågor.
Bildkälla: IVL Svenska Miljöinstitutet

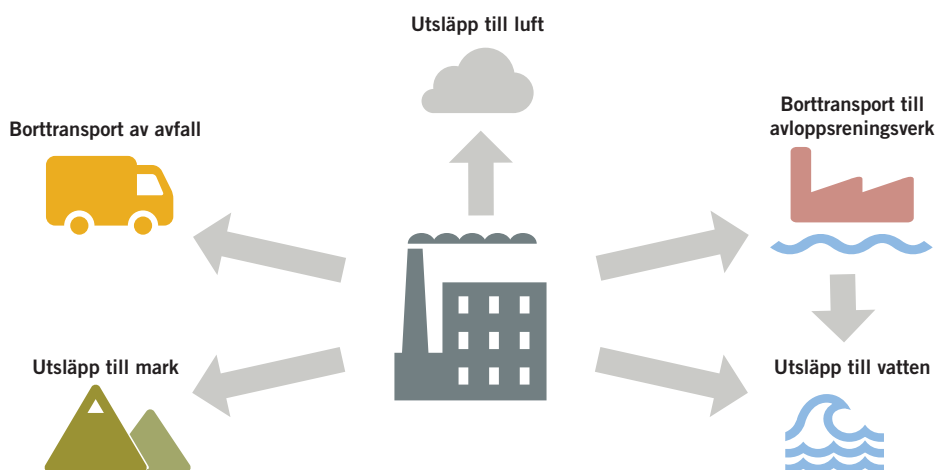

PRTR-protokollets övergripande syfte är att underlätta för allmänheten att delta i beslutsfattandet som rör miljön och att bidra till att förebygga och minska förorening av miljön. Protokollet undertecknades

2003 i Kiev och trädde i kraft 2009.

Registret ska innehålla uppgifter om utsläpp av föroreningar till luft, vatten och mark samt

transport av föroreningar till avloppsreningsverk via avloppsvattnet och vilka mängder avfall som transporteras bort.

PRTR-protokollet sätter ramarna för nationella utsläppsregister som omfattar utsläpp till luft, vatten och mark samt transporter av förorenat vatten till avloppsreningsverk och transport av avfall för vidare behandling eller deponi. Bildkälla: IVL Svenska Miljöinstitutet

Utsläpp i siffror

– det svenska utsläppsregistret

Sverige anslöt sig till PRTR-protokollet 2008 och har upprättat ett nationellt utsläppsregister som är öppet för alla att ta del av. Sveriges utsläppsregister heter Utsläpp i siffror. Naturvårdsverket ansvarar för registret och man hittar till det från Naturvårdsverkets hemsida eller direkt på adressen <http://utslappisiffror.naturvardsverket.se>.

Sveriges PRTR-system har integrerats med det så kallade miljörap-

porteringsystemet, vilket innebär att de uppgifter som efterfrågas i PRTR-protokollet samlas in via de berörda företagens årliga miljörapport till Svenska Miljörapporteringsportalen. Företagen rapporterar årliga utsläpp till luft och vatten, samt transporter av föroreningar via avloppsvatten och borttransporterade mängder avfall om de angivna tröskelvärdena överskrids. Data från portalen överförs till Utsläpp i siffror.

På Utsläpp i siffror hittar du uppgifter om ungefär 1 200 företag i landet som är aktiva inom de nio branscher som omfattas av PRTR-protokollet och E-PRTR-förordningen (EG/166/2006). Du kan söka uppgifter i registret och i kartor och läsa om ämnena. Du kan även exportera utsläppsdata till Excel och titta på interaktiva diagram över hur utsläppen har ändrats över tiden från 2007 och framåt.

Företagen skriver en årlig miljörapport

Miljörapporten rapporteras in elektroniskt till Svenska Miljörapporteringsportalen

Från databasen hämtas data till Utsläpp i siffror <http://utslappisiffror.naturvardsverket.se>

Det svenska utsläppsregistret bygger på företagens miljörapporter och publiceras på Internet för att vara tillgängligt för allmänheten. Bildkälla: IVL Svenska Miljöinstitutet.

Korta fakta om Sveriges utsläppsregister

- Det svenska utsläppsregistret är öppet för alla och finns på <http://utslappisiffror.naturvardsverket.se>
- Utsläppsregistret har tagits fram för att du ska kunna få kunskap om olika utsläppskällor i din närhet och i hela landet. På så sätt kan du påverka och delta i beslut som rör miljön.
- Förutom information till allmänheten kan informationen användas av till exempel beslutsfattare, forskare och näringslivet.
- På Utsläpp i siffror kan du se hur mycket föroreningar som släpps ut till miljön och var de släpps ut.
- Innehållet och utformningen av registret regleras av PRTR-protokollet som är ett protokoll under Århuskonventionen.
- 34 länder och EU har anslutit sig till PRTR-protokollet (oktober 2016).
- Sverige bidrar med kunskap och erfarenheter om att införa ett utsläppsregister till länder som inte har kommit lika långt.

Vad släpps ut och hur mycket?

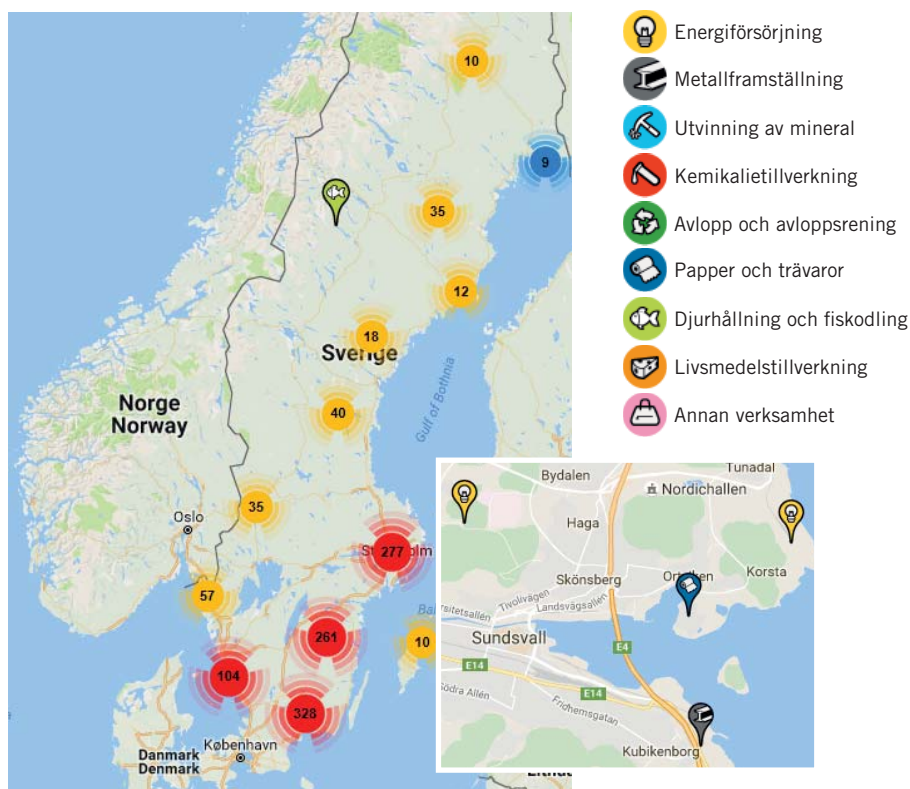
91 olika ämnen ska rapporteras men alla företag släpper inte ut alla ämnen och dessutom måste man bara rapportera utsläpp av ett ämne om utsläppet överstiger ett visst tröskelvärde. Det betyder att alla utsläpp inte är med i Utsläpp i siffror.

65 av de 91 ämnena klassificeras som farliga (till exempel metaller, organiska lösningsmedel, bekämpningsmedel, tillsatskemikalier och industrikemikalier). Av de farliga ämnena omfattas 25 av totalförbud i Sverige sedan

många år, det vill säga ämnena får inte användas i Sverige. Resterande 26 ämnen klassificeras inte som farliga ämnen och där ingår till exempel klimatgaser, närsalter, klorider, fluorider och PM_{10} . Du kan läsa mer om ämnena på Utsläpp i siffror.

Behandlade och transporterade mängder avfall rapporteras också och är uppdelade i tre olika kategorier: farligt avfall som ska behandlas utomlands, farligt avfall som ska behandlas i Sverige och icke farligt avfall.

Företagen använder olika metoder för att veta hur mycket de släpper ut. Vissa utsläpp mäts kontinuerligt, andra mäts under kortare perioder eller beräknas. Företagen ansvarar själva för kvaliteten på de uppgifter man rapporterar in, men de granskas också efter inrapportering. Utöver den granskning som företagets tillsynsmyndigheter gör ansvarar Naturvårdsverket för en övergripande granskning av data.

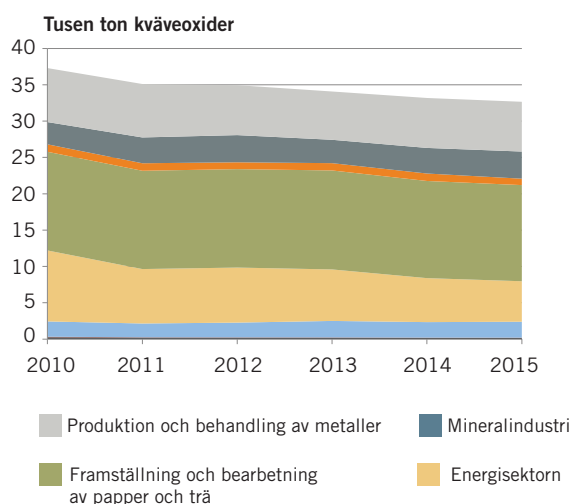
Varifrån kommer utsläppen?

Förutom utsläpp från ett visst företag kan du också se den totala mängden av ett visst ämne som rapporteras av alla företag inom en viss bransch. Här kan man till exempel se att framställning och

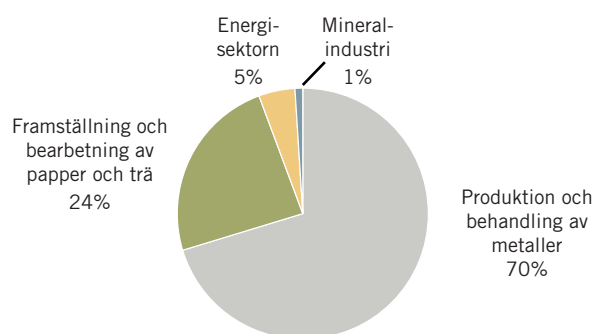
bearbetning av papper och trä och produktion och behandling av metaller bidrar mest till utsläpp av kväveoxider till luft. Utsläppen har minskat märkbart sedan 2010. 2015 var utsläppen av kväveoxider

störst i Norrbottens län och här kommer utsläppen främst från metallproduktion och pappers- och massaindustrin.

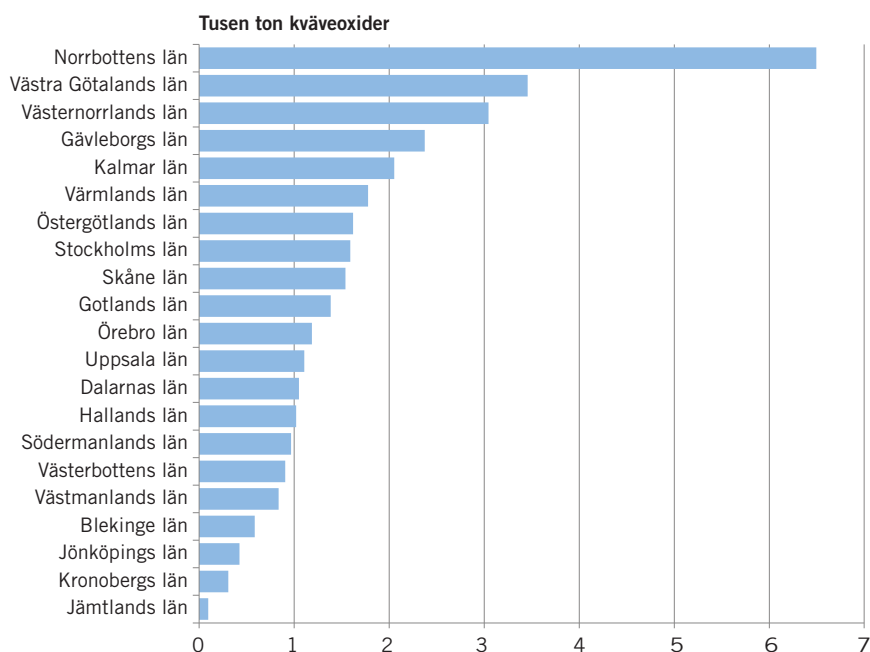
Rapporterade utsläpp av kväveoxider till luft fördelat per bransch

Utsläpp av kväveoxider i Norrbottens län år 2015

Källa: <http://utslappisiffror.naturvardsverket.se>

Utsläpp av kväveoxider till luft per län, 2015. Källa: <http://utslappisiffror.naturvardsverket.se>

Foto: Ingrid Howdsley, IVL Svenska Miljöinstitutet

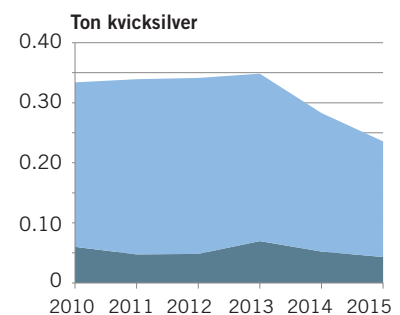
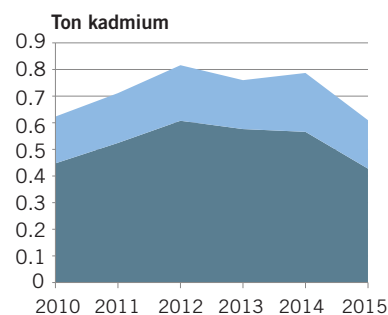
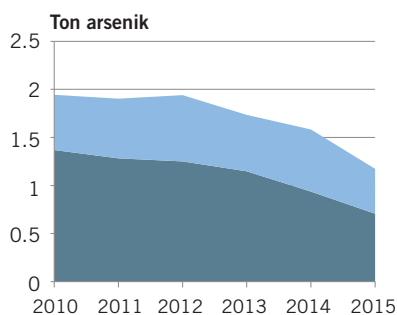
Hur släpps föroreningarna ut i naturen?

Luftföroreningar som de försurande gaserna kväveoxider och svaveldioxid släpps bara ut till luften. Andra föroreningar, som tungmetaller, kan släppas ut både till luften och till vattnet. Föroreningar som släpps ut till luften kan till slut hamna i marken eller i vattnet via regn eller torrt nedfall. Det företagen rapporterar

är på vilket sätt föroreningen först kommer ut i naturen.

Av data i Utsläpp i siffror kan man se utsläpp av till exempel tungmetaller både till luft och till vatten från de företag som rapporterar sina utsläpp till registret. Arsenik och kadmium släpps i störst utsträckning ut

direkt till vatten men också i en betydande mängd till luft. De flesta utsläpp av kvicksilver däremot släpps främst ut till luft. De utsläpp som visas här är de som företagen rapporterar till registret och inkluderar inte utsläpp från diffusa källor, som till exempel jordbruk och trafik.

■ Totalt utsläpp till luft ■ Totalt utsläpp till vatten

Totala utsläpp av tungmetallerna arsenik, kadmium och kvicksilver till luft och vatten. Källa: <http://utslappisiffror.naturvardsverket.se>

SVENSKA UTSLÄPPSREGISTRET

Det finns också andra typer av utsläppskällor

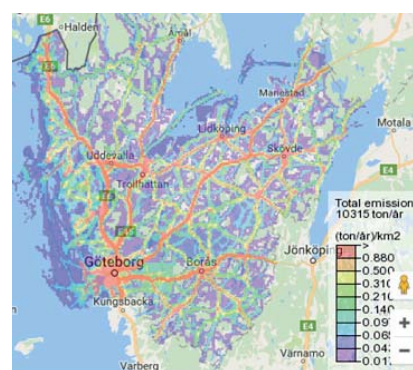
De utsläpp som företag rapporterar till registret utgör bara en del av de totala mängder föroreningar som släpps ut i Sverige. Det finns många andra aktiviteter och företag som inte omfattas av miljörapporteringsystemet. Utsläpp från de här aktiviteterna och företagen definieras som diffusa utsläpp och ska också finnas med i registret. Med diffusa utsläpp menas utsläpp från:

- Företag vars kapacitet understiger de angivna kapacitets-tröskelvärdena.
- Företag och aktiviteter som inte omfattas av rapporteringskrav.

Exempel på diffusa utsläppskällor är vägtrafik, sjöfart, jordbruk, användning av lösningsmedel, bränsleförbrukning i hemmen och små industrier. Uppgifter om diffusa utsläpp i Sveriges utsläppregister baseras på tillgänglig information i rapporter enligt andra multilaterala miljööverenskommelser.

De uppgifter om diffusa utsläpp till luft som finns på Utsläpp i siffror kommer från den svenska utsläppsinventeringen som rapporteras till FN:s Klimatkonvention (UNFCCC) och Luftvårdskonvention (CLRTAP) varje år. Utsläppen beräknas och fördelas geografiskt

med hjälp av till exempel beräkningsmodeller. Här kan man till exempel se utsläppen av kväveoxider från trafiken i Västra Götalands län.

Utsläpp av kväveoxider från trafiken i Västra Götalands län. Utsläppen är som störst utmed de stora trafiklederna. Källa: <http://utslappisiffror.naturvardsverket.se>

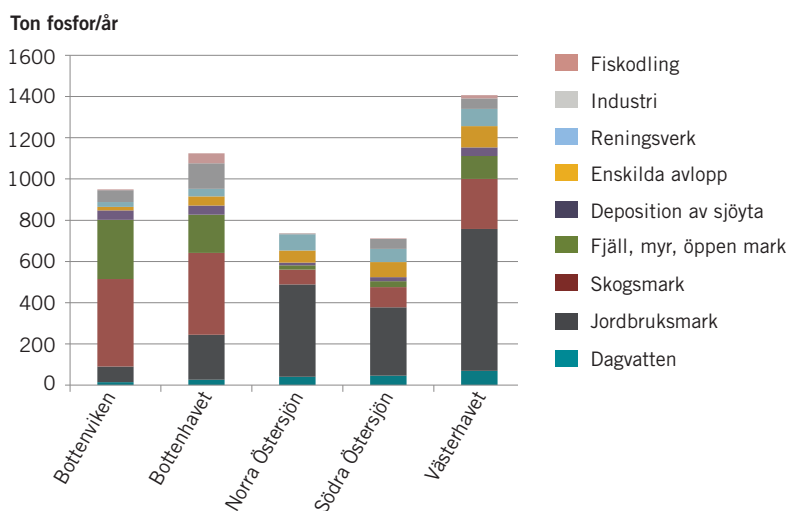
Diffusa källor bidrar mest till utsläpp av närsalter till vatten

På Utsläpp i siffror finns diagram som visar totala utsläpp av närsalter och vissa tungmetaller till vatten från både rapporteringspliktiga företag och diffusa utsläpp. För en total bild av fosforutsläpp till vatten spelar de diffusa utsläppen stor roll. Här bidrar läckaget från skogsmark och jordbruksmark mest till de totala utsläppen. Den här informationen

används för rapportering till Europeiska miljöbyrån (EEA) och Helsingforskommissionen (HELCOM) samt för den fördjupade utvärderingen av det nationella miljökvalitetsmålet Ingen övergödning.

På Utsläpp i siffror kan du se utsläpp av till exempel fosfor till vatten uppdelat på Sveriges fem

vattendistrikt och per sektor. Här ser du till exempel att störst utsläpp sker i Västerhavets vattendistrikt trots att det är mindre till ytan än både Bottenvikens och Bottenhavets vattendistrikt. Utsläpp från jordbruksmark och skogsmark stod tillsammans för 61 procent av utsläppen i alla distrikt år 2014.

Utsläpp av fosfor till vatten i Sveriges fem vattendistrikt och per sektor för året 2014. Diagrammet visar de sammanlagda utsläppen när de först kommer ut i naturen och inte det som når havet efter transport genom sjöar och vattendrag. Källa: karta från IVL och data från <http://utslappsiffror.naturvardsverket.se>.

Utsläppsregister i världen

Internationellt samarbete är mycket viktigt för PRTR-protokollets genomförande. Protokollet säger att parterna ska dela med sig av sina erfarenheter och sin kunskap om utsläppsregister för att hjälpa länder som inte har kommit lika långt i sitt genomförande av ett utsläppsregister. Kunskapsutbyte sker främst i samband med internationella möten eller seminarier, men även genom bilaterala samarbeten.

Sverige är sedan många år starkt engagerat i det internationella PRTR-arbetet och för perioden 2015-2017 är Sverige ordförande för PRTR-protokollet.

Globalt sett är PRTR-protokollet bara ett av flera aktiva rapporteringssystem. Regioner och länder förutom Europa som har väl utvecklade system är t.ex. Nordamerika, Australien och Japan. På senare år har det identifierats som särskilt viktigt att de olika systemen samordnas så att data blir jämförbara. Det finns flera internationella organisationer förutom UNECE som är viktiga aktörer i samordningsarbetet, t.ex.:

- OECD (Organisationen för ekonomiskt samarbete och utveckling), vars arbete avseende PRTR syftar till att främja erfarenhetsutbyte och

utveckla nya metoder för beräkning av utsläpp.

- Internationella PRTR koordineringsgruppen, vars främsta mål är att främja kapacitetsuppbyggnad av PRTR-system i utvecklingsländer och länder med övergångsekonomier genom mellanstatlig samordning.
- UNITAR (FN:s utbildnings- och forskningsinstitut), har ett PRTR-program vars målsättning är att hjälpa länder med utformning och genomförande av nationella register genom att involvera olika målgrupper.

Bild: FN:s högkvarter i Genève där sekretariatet för PRTR-protokollet finns. Foto: Tina Skårman, IVL Svenska Miljöinstitutet.

Du hittar mer information om internationellt PRTR-arbete på:

- Europeiska utsläppsregistret:
<http://prtr.ec.europa.eu>
- UNECE PRTR-protokoll:
<http://www.unece.org/env/pp/prtr.html>
- Internationella PRTR koordineringsgruppen:
<http://www.unece.org/env/pp/prtr/intlcmimages/about.html>
- OECD Working group on PRTRs:
<http://www.oecd.org/chemicalsafety/pollutant-release-transfer-register/>
- UNITAR:s PRTR-program:
<https://www.unitar.org/cwm/prtr>

Koppling till andra pågående initiativ

På grund av PRTR-protokollets krav på en väl fungerande rapporteringsmekanism finns det en tydlig koppling till andra internationella överenskommelser som efterfrågar uppgifter om utsläpp från punktkällor. Exempel på sådana överenskommelser är Stockholmskonventionen om långlivade organiska föroreningar och Minamatakonventionen om kvicksilver.

I september 2015 antogs 2030 års agenda för hållbar utveckling av

FN:s 193 medlemsstater. Agendan tar upp tre dimensioner av hållbar utveckling: sociala, ekonomiska och miljömässiga, och dessutom viktiga aspekter som rör fred, rättvisa och effektiva institutioner.

Agendan utgörs av 17 hållbarhetsmål med tillhörande indikatorer. PRTR-protokollet bidrar till att uppfylla flera av målen, antingen direkt där målet inkluderar en aspekt om allmänhetens deltagande eller genom att data från utsläppsregistret kan användas

för måluppföljning. Särskilt tydlig är kopplingen till hållbarhetsmålen Hälsa och välbefinnande (3), Rent vatten och sanitet (6), Hållbar industri, innovationer och infrastruktur (9), Hållbar konsumtion och produktion (12) och Fredliga och inkluderande samhällen (16).

FN:s 17 hållbarhetsmål. PRTR-protokollet om utsläppsregister kopplar till flera av målen och förbättrar därför möjligheterna att målen uppfylls. Bildkälla: FN:s utvecklingsprogram, UNDP. www.globalamalen.se/material.

”Din rätt till miljöinformation – svenska utsläppsregistret” ges ut av Naturvårdsverket i syfte att informera om bakgrunden till registret Utsläpp i siffror, vilken information man kan hitta där och exempel på vad informationen kan användas till.

Utsläpp i siffror ger dig tillgång till utsläppsdata från över 1 200 företag samt Sveriges samlade utsläpp från till exempel trafiken och jordbruk. Du kan se var utsläppen sker på en karta och ladda ner data för att göra egna analyser och sammanställningar.

Utnyttja din rätt till information och använd kunskapen för att påverka i frågor som rör vår miljö. Gå in på Utsläpp i siffror: www.utslappisiffror.naturvardsverket.se

ISBN 978-91-620-8772-2

TRYCK: Arkitektkopia 2017. GRAFISK PRODUKTION: IVL Svenska Miljöinstitutet. GRAFIK: Kerstin Kristoferson/IVL Svenska Miljöinstitutet. Följande personer har medverkat vid framtagandet av Din rätt till miljöinformation - svenska utsläppsregistret: Ingrid Mawdsley, Tina Skårman och Katarina Hansson, IVL, Julia Hytteborn, SCB, Marie Eriksson, Linda Linderholm och Johan Wihlke, Naturvårdsverket samt Lina Oskarsson, Miljö- och energidepartementet.

NATURVÅRDSVERKET 106 48 Stockholm. Besöksadress: Stockholm – Valhallavägen 195, Östersund – Forskarens väg 5 hus Ub.
Tel: 010 698 10 00, fax: 010 698 10 99, e-post: registrator@naturvardsverket.se Internet: www.naturvardsverket.se
BESTÄLLNINGAR Ordertel: 08 505 933 40, order-fax: 010 698 16 00, e-post: natur@cm.se
Postadress: Arkitektkopia AB, Box 110 93, 161 11 Bromma. Internet: <http://naturvardsverket.se/publikationer>

